

liktus és feszültség azonban talán nem is a mese olvasása során erősödik és fokozódik, hanem az Epilógusban. Hadd utaljak itt ismét Bodor Ádámra. *A barátkozás lehetőségei* című novellájában két ember (majdnem) párbeszédét olvashatjuk, ahol is a bérlő és a bérleményt kiadó szereplők próbálnak valamilyen, esetleg baráti kapcsolatot kialakítani. Egyszerű dialógusok, a környezet (mind az utca, mind a táj szintjén történő) leírásának állandó közvetítése. Amirás és Emerik barátkozási kísérlete a pillanat megélésével, a finom érzéki élvezettel (szederkóstolás, „a fennsíkkal való találkozás” élménye) zárul. („Emerik úr akar tőlem valamit – mondta Amirás. – Persze – mondta Emerik úr. – Azt akarom, hogy jól érezze magát.”)

Ne olvassa tovább e sorokat az, aki úgy gondolja, hogy egy spoiler el tudja rontani a jó szöveg élvezetét, ugyanis ismét az Epilógusról lesz szó: „Hazafelé Sündört és Nirut mintha kicserélték volna egymással.” Niru, aki a történet elején álmodozva szemlélődött meditatív csendjében, aktív résztvevővé vált, mesél, ellenőrzi az odúkat, míg Sündör a traumától és sikertelenségtől magába zuhanva, elmerengve nézegeti kezében az utolsó, megtartott napállatkát, közben új barátaik genyőtepitét majszolgatva és rozsdalét iszogatva egy kellemes baráti társaságra emlékeztetnek, immáron közösségé válva. Ez sem sugall megoldást, s nem jelent történetbeli csavart, inkább enyhe feszültséget érzékeltet, többek között a történet folytatásának lehetőségét, illetve az adott pillanat érzékelését. E lezárás a gyerekkönyvek kényszeres besorolásának szempontjából előremutató. Magyarországon gyakran előbb határozódik meg az, hogy milyen típusú könyvet kell és érdemes írni, mint-hogy megszületne magának a szövegnek az ötlete. Ez sokszor nem szerencsés, mert az irányzatoknak vagy a piaci igényeknek történő megfelelés olyan gyerekes és ifjúsági irodalmat szülhet, amelynek nem alakul ki saját nyelve, így erre a nyelvre reakcióként megszülető más nyelvek sem, s nem indul be az a folyamat, melynek során lehetőséget kapna a gyerekirodalom arra, hogy izgalmas jelenségek, nyelvhasználati formák, újszerű témák nyitott és sokszínű terepévé válhasson.

Szerencsére Borbáth Péter és Remsey Dávid könyve trendek, tabudöntögetés és mindenféle műfaji, konvencionális, külső elvárás nélkül adja az érzékelés, az összpontosított figyelem és az önmagunkra ébredés illúzióját, ami olykor talán valóságként hathat, leginkább akkor, amikor gyerekek vagyunk, vagy éppen azok maradtunk. (*Csimota*)

SZEKERES NIKOLETTA

Kaland, krimi, utazás

VARGA BÁLINT: VÁLTSÁGDÍJ NÉLKÜL; AMIT VÉGLEG KITÖRÖLNÉL

2015 és 2016 tavaszán, vagyis nagyjából egy esztendőnyi idő leforgása alatt két regnnyel is megajándékozta az ifjúsági irodalom olvasóközönségét a honi könyv-ipar intézményrendszerében profinak, szépíróként viszont pályakezdőnek tekinthető Varga Bálint. A *Váltságdíj nélkül* és az *Amit végleg kitörölnél* e sorok írásakor még csupán egy dilógiát alkotnak, de elképzelhető, hogy a szerző alkotói lendülete további részek létrejöttét is eredményezheti. A két vagy több darabból álló re-

gényciklus a gyermek- és ifjúsági irodalom határon inneni és túli hagyományának jól ismert jelensége. A világirodalomból Mark Twain *Tom Sawyer*-könyveitől Joanne Kathleen Rowling *Harry Potter*-köteteiig számos nagysikerű példát lehetne említeni, de hazai viszonylatban sincs szégyellnivalónk. A régebbi vállalkozások között keresgélve Mándy Iván *Csutak*-, Rónaszegi Miklós *Gézengúzok*- vagy Kende Sándor *Lusta Emmi*-ciklusa emelhető ki, a legfrissebbek közül pedig az eredetileg rádiójátékként befutott, a Gimesi Dóra–Tasnádi István–Jeli Viktória–Vészits Andrea nevével fémjelzett írói team által készített és lezárt sztorival rendelkező *Időfutár*-hexalógia, vagy Kalapos Éva valószínűleg még nem befejezett *D.A.C.*-ciklusa. A dilógiák világából is gazdag példatárral rendelkezünk. Elég csak két klasszikust említeni, Fekete Istvánt (*Tüskevár*, *Téli berek*) és Nógrádi Gábort (*Hecseki és a gyermekrablók*, *Hecseki és a kedves betörők*). Az író(k)hoz kötődő mentális és lélektani szükségleten túl az ilyesféle vállalkozásokat sok egyéb más mellett legalább két, egymással manapság egyre inkább összefüggő ok motiválja: a ciklust megalapozó mű népszerűvé válása, valamint e népszerűség anyagi vonzata.

A legtöbb di- (de tri- és egyéb) lógiát is életre hívó piaci siker szempontjából Varga Bálint műveivel kapcsolatban nincsenek konkrét információink. Gyanítható azonban, hogy a szerző és kiadója a 2015 tavaszán megjelent *Váltságdíj nélkül* folytatásáról nem elsősorban a piaci tapasztalatok alapján döntött. Ezt egy Varga Bálinttal készített, a *KönyvesBlog* portál (konyves.blog.hu) „hasábjain” 2015. június 9-én megjelent interjú is igazolhatja. Ebben a szerző már közvetlenül a *Váltságdíj nélkül* publikálása után jelezte, folytatni kívánja regénye ifjú hőseinek kalandjait. Bár egy szépirodalmi mű piaci sikerét előzetesen felettébb nehéz és bonyolult hozzávetőleges pontossággal megjósolni, mégis azt mondhatjuk, Varga Bálint esetében „borítékolható” volt a siker. Ezt nem a kötet példányainak várható eladási adatai alapján lehetett kalkulálni, hanem a kortárs honi ifjúsági (értsd: a 14–15 év feletti korosztálynak szóló) irodalom műfaji deficitjeinek tapasztalatai alapján. A *Váltságdíj nélkül* forgalmazása (lásd a fűlszöveget, a könyvajánlókat és a mű megjelenése idején napvilágot látott marketing ízű olvasói reflexiókat) döntően annak a törekvésnek a hangoztatására épült, hogy az évtizedekkel korábban még meglévő, mostanság viszont hiányzó kimit igyekszik visszacsempészni a tinédzsereknek szóló próza műfaji arzenáljába. A kalkulálható sikeresség szempontjából azt is érdemes megemlíteni, hogy a regény a Kolibri Kiadó népszerűségét külföldi szerzők figyelemfelkeltő alkotásaival megalapozó Magasfeszültség-sorozatban jelent meg.

Hogy Varga Bálint első próbálkozását – ha nem is osztatlan siker, de – komoly figyelem övezte, jól mutatja az a tucatnyi reflexió, amely az elmúlt egy esztendőben napvilágot látott különböző online forrásokban. (A második, az *Amit végleg kitörölnél*, mivel csak néhány hónappal ezelőtt jelent meg, a kritikát még nem ösztönözte igazán komolyabb véleménynyilvánításra.) Hogy a nyomtatott médiumokban ehhez hasonló érdeklődés nyomai még nem igazán fedezhetők fel (ami késik, nem múlik), semmit nem von le az internetes reakciók értékéből. Sőt. Jelen sorok írójának saját „bőrén” kellett tapasztalnia, hogy azok a feltevései, megfigyelései, dicserő szavai vagy bíráló megjegyzései, amelyeket a két regény olvasásakor öletszerűen feljegyzett magának, és amelyek recenziójának gondolati gerincét alkot(hat)ták volna, túlnyomórészt felfedezhetők az említett korpuszban. Emiatt az

itt megfogalmazottakban le kell mondanunk az innovativitás ilyenkor elvárható mértékéről, s többé-kevésbé már bejárt interpretációs utakon tett könnyű sétával próbáljuk lefejtetni magunkról az ismétléskényszerből származó szorongásainkat. Egyetlen előnyünk azonban mégiscsak van a korábban megszólalókkal (vagy azok többségével) szemben: az *Amit végleg kitörölnél* viszonylagos reflektálatlansága lehetőséget kínál számunkra, hogy a *Váltságdíj nélkül* recepciójában megfogalmazottakat a két regény közös univerzumában tegyük próbára, és – amennyiben szükséges – finomítsuk vagy korrigáljuk. A továbbiakban két, az internetes bírálatokban gyakran felszínre kerülő témát igyekszünk röviden körbejárni: a művek műfajiságára és a jellemformálás stratégiájára vonatkozó megfigyeléseket rögzítünk.

A *Váltságdíj nélkül* műfajának mibenlétére vonatkozó állítások és találgatások két véglet között mozognak. Az egyik pólus képviselőit a homogenizáció hite vezérli, a másikat egy sokelemű műfaj-kombinációs modell irányítja. A legtöbbet és legdominánsabbként emlegetett zsáner – ahogy arra már gondolatmenetünk elején is utaltunk – a krimi. A reflexiók közül többek között Jeges Varga Ferenc képviseli ezt az álláspontot *Nyomul a banda* című, 2015. június 12-én az olvassbele.com portálon a világhálóra került írásában, de e receptív homogenizáció egészen a szerzőig is visszavezethető, aki frissen megjelent regényére a korábban már említett interjúban a „kalandos krimi vagy krimis kaland” elnevezést ajánlja. Noha a *Váltságdíj nélkül* elsősorban krimiként került a köztudatba, a recepcióban eléggé erősnek mondható az összetettebb műfaji mintázatok iránti vonzalom. Kiss Orsina az első Varga-regényről szóló, 2015. május 28-án a *KönyvesBlogon* publikált – színvonalát tekintve mindkét regény kritikai korpuszából kiemelkedőnek nevezhető – rövid eszmefuttatásában olvashatjuk: „a *Váltságdíj nélkül* nem klasszikus krimi, inkább egy műfaji hibrid: ha akarom, kalandregény, ha akarom, thriller, ha akarom, magánnyomozós sztori, ha akarom, road regény”.

Az utolsóként kiemelt műfaj, a félig magyarított road novel legalább annyira találó a mű jellemzésére, mint a krimi, hiszen a hősök szinte kezdettől fogva úton vannak: elrablóiktól szabadulva folyamatosan menekülnek, és hazafelé tartanak. A road novel pikareszk gyökerei is jól kitapinthatók a szövegben: az utazás narratívájára felfűzött sztorit váratlan kalandok törnek meg. Ezek száma növelhető is lehetne, de regénybéli sorrendiségük sem oly erősen kötött, hogy ne lehetne felcserélni őket anélkül, hogy e művelet rosszindulatú változásokat idézne elő a kompozícióban. Ez azt is jelenti egyébként, hogy e felől a műfaji mintázat felől tekintve a *Váltságdíj nélkül* egy laza szerkezetű regény: míg a keretek rögzítettek (a négy tizenévesnek a szerb maffia általi elrablása az elején és fogva tartóitól való szabadulása a végén), a köztes történetek egymáshoz nem illeszkednek szorosán, inkább csak próbatételek soraként nyerik el funkciójukat, s arról tájékoztatják az olvasót, hogy a váratlan és/vagy életveszélyes szituációkat hogyan tudják megoldani a főszereplők. A cselekmény linearitását a hősök utaztatásával alapozza meg a regény. (Ezzel a sajátossággal a *Váltságdíj nélkül* jellemformálását érintő recepció vita felidézésekor foglalkozunk még.) A road novel műfaji dominanciáját a négy tinédzser (Zsófi, Zoli, Doma és Max) kalandjainak folytatása is erősíti. Az *Amit végleg kitörölnél* az első regény „egyutas” cselekménye helyett párhuzamosan futó cselekményszálakkal megtöbbszörözi az említett műfaj alapképletét. E sajátosságáról

hadd idézzük a már említett Kiss Orsi frappánsan megfogalmazott összefoglalását *A brókerbotrány már a kamaszok életét is tönkreteszi* című írásából: „A társaság kettéválk: Zoli és az örökké az evésen/csajokon/bulikon kattogó Max Londonba utaznak, hogy lerobbant külvárosi kecókban, gandzsafüstös autókban és túl sok jót nem ígérő klubokban próbáljanak olyan nyomot találni, ami elvezet Zoli apjához. Doma és Zsófi itthon maradnak, de mindennapjaik nem kevésbé izgalmasak: a lány ugyanis eltűnik, és megvan az esélye, hogy nem önszántából vezett nyoma.” (*KönyvesBlog*, 2016. április 12.) Az utazás itt tehát nem a menekülés és a hazatérés, hanem a keresés aktuusaival kapcsolódik össze. Így a műfaji allúziók alapján az elsónél valamivel komplexebb sztorira építi fikcióját Varga Bálint második regénye. E komplexitás rá is fért a négy tinédzser kalandjainak elbeszélésére, hiszen az így képződő cselekményépítkezési modell a *Váltságdíj nélkül* világához képest sokkal több lehetőséget nyújt a hősök lélektani ábrázolására és kapcsolatrendszerének kibontására.

Bár a korábbiakban elősorolt és az internetes blogok, könyvajánlók, olvasónaplók interpretációs erőterében képződő zsánerek viszonylag jól reprezentálják Varga Bálint regényeinek poétikai arculatát, egyáltalán nem biztos, hogy a két mű kimerítően elemezhető a krimi, a kalandregény, a road novel vagy a szerző által kiemelt mystery jellemzően népszerű irodalmi jelenségeinek koordinátarendszerében. A *Váltságdíj nélkül* és az *Amit végleg kitörölnél* ugyanis a kortárs young adult (a továbbiakban: YA) irodalomnak azokkal a szegmenseivel is érintkezik, amelyek a 14–18 éves korosztály felnőtté válásának nehézségeivel, szocializációs, párkapcsolati, önértékelési problémáival foglalkoznak. Annak ellenére, hogy érezhetően foglalkoztatják ilyesféle kérdések a szerzőt, távolról sem nevezhető a dilógia ezen témák feldolgozásmódja alapján a jelenkori hazai YA-literatura kiemelkedő alkotásának. (Ezzel szemben Kalapos Éva immár ötödik köteténél tartó *D.A.C.*-ciklusa igen.) Más kérdés, hogy egy negyvenes évei közepén járó, ifjúsági regények írásába fogó pályakezdő tollforgató számára ilyesféle témák feszegetése – még akkor is, ha ne adj’ isten szülőként már rendelkezik némi tapasztalattal – nem tűnik könnyed szórakozásnak.

Ha az elősorolt problémák fikciós tálalásának módjai alapján akarnánk értékítéletet mondani Varga Bálint dilógiájáról, akkor azt kellene hangsúlyoznunk, hogy az *Amit végleg kitörölnél* valamivel jobban sikerült alkotás, mint a *Váltságdíj nélkül*. Ez utóbbi műben igazából csak a kérdéses témák rögzítéséig jut el a szerző, egyiket sem bontja ki részletesebben. Túlnyomórészt hősei előtörténetére vonatkozó utalások formájában vázolja fel az őket jellemző szocializációs, párkapcsolati, önértékelési stb. problémákat, de egyik(ük)kel sem foglalkozik behatóbban. A szülő-gyermek konfliktus, a társas kapcsolatok nehézségei potenciálisan ott munkálkodnak a „kalandos krimi vagy krimis kaland” főszereplőiben, kifejtetlenségük miatt azonban nem járulnak hozzá a hősök árnyaltabb jellemrajzához. E hiányosságot a *Váltságdíj nélkül* recepciójának az a fele is hangoztatta, amely a regénytől többet várt, mint egy könnyed, akciókkal, fordulatokkal fűszerezett krimi. A vélemények közül a legélesebbet idézzük. Scheer Katalin az origo.hu kultúrrovatában 2015. május 26-án megjelent *Inkább a szerb maffia, mint egy magyar rendőr* című reflexiójának végkövetkeztetése szerint „[a]z egészben nincs szemernyi élet-

szerűség se”. Hogy miként jutott erre a konklúzióra a bíráló, most nem áll módunkban részletezni. Abban a felvetésében azonban van némi igazság, hogy Varga „tinikrimi”-jében igazán életszagúnak csak fenntartásokkal nevezhető tinédzserek szerepelnek. A tizenéves hősöket jellemző szociális, lélektani vagy éppen vagyoni természetű hendi-keppel ugyanis nem igazán tud mit kezdeni a *Váltságdíj nélkül* szerzője.

Mintha – s ezt már mi tesszük hozzá – részlegesen vagy teljességgel szétszakadna e tinik személyisége két darabra: egyik részük a YA-korosztály problémáira érzékeny és realista igénnyel készült ifjúsági regények narrációs mintázataiból, másik részük viszont a szórakoztató irodalom, illetve a kaland- és akciófilmek szerepkliéséből és cselekvéssémáiból táplálkozik. Az előbbi nyomai abban fedezhetők fel, hogy a *Váltságdíj nélkül* korunk fiatalságának talán leggyakoribb és legfájóbb krízishelyzeteiből eredeztetni hőseit. Zoli egyedül él, a közelmúltban mindkét szülője elhagyta. Apja egy félresikerült pénzügyi manővernek köszönhetően üzletfelei és az igazságszolgáltatás elől menekülve állítólag Brazíliába szökött. (Az *Amit végleg kitörölnél* lapjain kiderül, hogy csak Londonig jutott.) Anyja se különb nála: ő Bécsbe távozott albán nemzetiségű szeretőjével. Zsófi helyzete sem túl rózsás: édesanyja két évvel az események előtt meghalt, apja lebénult, bátyjai pedig vagy haszontalanságokon törnek a fejüket, vagy összeütköznek a törvénnyel. Egyedüli gondviselője, nagynénje számára pedig kizárólag az a fontos, hogy a gyámságért folyósított pénzt felvehesse. Doma anyjával él egy fedél alatt; a hölgy foglalkozására nézve magánnyomozó, továbbá láncdohányos és lelkileg instabil személyiség, s akiről Zoli szerint „sok mindent fel lehetett tételezni – például hogy valaha sportolt, hogy gond nélkül üt meg úgy férfit, mint nőt, hogy nem szeret pepecselni a konyhában, és a többi –, de azt elég nehezen, hogy valakinek az anyja lett volna.” Maradt még Max, akinek családi viszonyairól a többiekhez képest sokkal kevesebb derül ki, csak annyi, hogy apja ügyvéd. A fiú a regény első és utolsó fejezeteiben bukkan fel, a köztes részekben csak menekülő osztálytársai kalandjait követhetjük; róla, mivel egyedül neki nem sikerül elmenekülni elrablótól, nem tudunk meg annyit, mint partnereiről.

A négy gimnazistában – ha nem is kísértetiesen, de valamelyest – hasonló élet-történetek bontakoznak ki: mindegyikük esetében csonka családban vagy család nélkül élő fiatalokról van szó. Szüleik – ha élnek – jogi és morális szempontból devíánsak. Ha csak a szülő-gyermek viszonyokból származtatható lehetséges konfliktusok alapján tekintünk a *Váltságdíj nélkül* világára, komoly hiányérzetünk támad, ugyanis ezeknek a konfliktusoknak a megoldása a népszerű irodalmi és filmes allúziókkal teletűzdelt sztoriban folyamatosan halasztódik. Bizonyos nézőpontból védhető is az, ahogy Varga Bálint bánik ifjú hőseivel. A jellemekbe oltott devianciákat ugyanis teljességgel mégsem nyelik el az elrablós sztorihoz illeszkedő szerepminták. Ha kellő alaposítással és jóindulattal közelítünk a *Váltságdíj nélkül* szövegéhez, akkor a hősök szociális, lélektani és morális problematikájából is levezethető a társas viszonyait jellemző devianciák. Feltűnő ugyanis az, hogy a négy fiatalból verbuválódott csoport egészséges baráti és párkapcsolatok hiányával küszködik. A közös feladat – menekülni a maffia karmaiból, kideríteni elrablásuk okait és megbüntetni a rosszfiúkat – alkalmilag összerázza ugyan e társaságot, de kapcsolatrendszerükben gyökeres változást nem idéz elő. Vagyis – ahogy azt már

a regényről írott online bírálatokban is megfogalmazták – a kalandok, megpróbáltatások és más egyéb kisebb-nagyobb kollektív élmények, tapasztalatok hatására sem kerülnek közelebb egymáshoz a főhősök. Pedig erre elég nagy szükségük volna. A Zoli és Zsófi közt fejlődő kölcsönös vonzalom stagnál, ugyanis érzelmi világuk viszonylagos szárazsága, valamint kommunikációs zavarai (nem igazán tudnak egymással őszinték lenni) nem engedik, hogy magasabb fokozatra kapcsoljanak; de Max felszínessége és Doma zárkózottsága sem járul hozzá, hogy a kötődésnek mélyebb formái bontakozzanak ki közöttük. Ezek a példák, ahogy jeleztem, nemcsak a jellemformálás fogyatékságaiként értelmezhetők, hanem egy olyan mintaszerzői stratégia jelenlétével is magyarázhatók, amely a tinik szocializációs devianciái, illetve érzelmi intelligenciájának és empátiájának fogyatékságai közötti elválaszthatatlan kapcsolatra hívja fel az olvasó figyelmét.

Míg a *Váltságdíj nélkül*ről a szereplők megformálása és a viszonyrendszerük kidolgozottsága szempontjából egyszerre az elmarasztalás és a dicséret hangján is beszélhetnénk, addig az *Amit végleg kitörölnél* esetében inkább az utóbbi szólam dominanciájára volna érdemes építeni gondolatmenetünket. Noha ez a regény sem igyekszik a reflektáltság magasabb fokára jutni a hősök belső világának feltárása során, az első részhez képest kétségtelenül jobban sikerült darabról van szó. Erre a jó irányba tartó színvonalbeli elmozdulásra szintén Kiss Orsi hívta fel a figyelmet. Véleménye szerint a szerző második művében „a hangsúly minden látszat ellenére [...] nem a bűnügyön van, még ha Varga Bálint mini-magánnyomozókat is csinált a szereplőiből. Ők azok, akiknek az előélete, a szociális hendikepje, adott esetben gyenge pontja, egymás iránti vonzalma vagy ellenszenve jobban, az első részhez képest színesebben, erőteljesebben kirajzolódik...” Ez elsősorban annak a korábban már érintett változtatásnak köszönhető, hogy a *Váltságdíj nélkül* egyszerű cselekményével szemben az *Amit végleg kitörölnél* kétszálú szűzsét működtet. Még hozzá olyat, amely két párra bontja szét a négy főhőst: Zoli és Max Londonba megy, hogy megtalálják előbbi édesapját, Doma pedig az időközben eltűnt Zsófi keresésébe fog, akit aztán meg is lel, s ettől kezdve együtt menekülnek Zoli apjának ellenségei elől. A társaság párokra bomlása sokkal több esélyt ad a dialógusra és a partnerek kölcsönös megismerésére annál, mint amit az első regény a négytagú társaság keretei között kínált. Másodsorban annak köszönhető, hogy az *Amit végleg kitörölnél* hősei árnyaltabbá váltak, hogy a regény sokkal nagyobb energiát fordít az első részben kibontatlanul hagyott szülő-gyermek viszonyok jellemzésére. Max kivételével mindenki kiveszi részét a felmenőihez kapcsolódó konfliktusok feltárásában, kommunikálásában és kezelésében. Zoli végre szemrehányást tehet apjának Londonban, s szembesítheti döntésének – tulajdonképpen szó nélkül magára hagyta fiát – negatív következményeivel. Doma és édesanyja viszonyáról is fontos információk birtokába jutunk. Megismerjük, hogyan próbálja kezelni a fiú azt a helyzetet, amely szülőjének neurotikussá válása miatt kialakult. Zsófi pedig – akiről az első részben kiderül, hogy Pestre költözésének egyik fő oka a családi problémák elől való menekülés volt – végső elkeseredésében hazatér rokkant apjához és bátyjaihoz, akikkel, úgy tűnik, viszonya valamelyest rendeződik.

Gondolathalmazunkban kevés szót vesztegettünk a két regény bűnügyi szálára. Tettük ezt azért, mert úgy érezzük, annak ellenére, hogy a művek hőseinek csele-

kedeteit ehhez tartozó mozzanatok motiválják, nem tekinthető sem az egyik, sem a másik mű ízig-vérig kriminek. A *Váltságdíj nélkül* ugyan alárendeli világát e populáris irodalmi műfaj normáinak, de számos olyan kérdést generál és hagy nyitva, amely e zsáner keretei között nem válaszolható meg. Az *Amit végleg kitörölnél* esetében pedig már csupán ürügy a szüzsé bűnügyi szála ahhoz, hogy e problémákkal küszködő tinédzsereket végre helyes útra térítse. A kortárs honi ifjúsági irodalom még nem találta meg a maga Kondor Vilmosát. De jó úton halad, hogy a közeljövőben ráleljen. (*Kolibri*)

TÖRÖK LAJOS

Felelősségvállalás és áldozatszerep

ANNA WOLTZ: *BLACK BOX*; EVE AINSWORTH: *7 NAP*

Hogyan viselkednek a gyerekek, ha nem lépnek közbe a felnőttek? Ezt a kérdést többek közt William Golding klasszikusa, *A Legyek Ura* is fejtegette már, de a közelmúltban Janne Teller *Semmi* című regénye esetében is felmerült ez a dilemma. A 2015-ös évben a Tilos az Á Könyvek Vészkiárat-sorozatának két ifjúsági regénye, a *7 nap* és a *Black Box* is foglalkozik ezzel a problémával: előbbi közvetetten tárgyalja, utóbbi a cselekmény középpontjába helyezi. A kérdésre adott válasz egyik esetben sem megnyugtató.

Anna Woltz *Black Box* című regénye azt vizsgálja meg, mi történik egy csapat gyerekekkel, ha felnőttek nélkül bezárjuk őket egy házba, és mindennapjaikról valóságshow-t forgatunk. Eve Ainsworth pedig a felnőttek szeme elől gyakran rejtve maradó folyamatot, a kortársak közti megfélemlítést, valamint részben a cyberbullying (az online közösségi terekben történő zaklatás) működését mutatja be. Egy adott ponton a felnőttek is beavatkoznak a történésekbe, de jellemzően már csak akkor, amikor emberéletek forognak kockán. Bár a könyvek szereplői egy ideig a nehéz helyzeteket is megpróbálják önállóan kezelni, de vannak nehézségek, melyek túlnőnek rajtuk – ilyenkor viszont fontos lenne, hogy legyen felelősségteljes, megbízható felnőtt háttér mögöttük, akikhez bármikor oda tudnak fordulni. Ez a háttér mindkét esetben hiányzik. A *Black Box* nevű valóságshow szerkesztői között találunk pedofil férfit és egy, a nézettségért a gyerekek egészségét is feláldozni kész fiatalembert; a *7 nap*ban pedig bántalmazó apával, túlhajszolt anyával és a zaklatással egyáltalán nem foglalkozó tanárokkal találkozunk.

A két könyvben nem csupán a támogató felnőtt háttér hiánya közös; mindkettőt kiemelten foglalkozik az online közösségi oldalakon megmutakozó jelenlét problémájával. A *7 nap* egyik főszereplője, Jess nemcsak élőben, hanem a legnépszerűbb közösségi oldalon (a Facebookon) is kapja a sértőbbnél sértőbb megjegyzéseket. Nem a posztok és kommentek bántják leginkább, bár ezek is hozzájárulnak ahhoz, hogy csúnyának, kövérnek, értéktelennek lássa magát. Egy idő után már nem is meri megnyitni a weblapot, nehogy gúnyolódással találkozzon – ez